

Ольга МОРОЗОВА,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри історії,
Чорноморський національний університет,
імені Петра Могили,
Миколаїв, Україна,
e-mail:olga_chdu@ukr.net,
ORCID ID
<https://orcid.org/0000-0002-4627-2189>,
ResearcherID is: E-5121-2019

1919 РІК – ЗНАМЕННА ДАТА В ІСТОРІЇ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ Й УКРАЇНИ: ІДЕЯ СОБОРНОСТІ

Метою статті є висвітлення державотворчих процесів у країнах Центрально-Східної Європи на початку ХХ століття, зокрема на українських землях, виокремлення 1919 року, як знаменної дати в історії розвитку ідеї соборності й становлення нових державних утворень. Автор поставив перед собою такі завдання: показати винятковість Центрально-Східної Європи, зокрема подій початку ХХ століття для подальшого розвитку регіону, визначити основні завдання, що стояли перед рядом етносів у зазначений період, показати місце й висвітлити процес розвитку ідеї соборності й становлення державності на українських землях, акцентувати увагу на протиріччях, що виникали на цьому шляху, причинах, що не дозволили визвольним змаганням українського народу призвести до створення соборної української держави, значенні ідеї соборної України для подальшого становлення незалежної української держави. При написанні статті автором були використанні загальнонаукові емпіричні (опис) й теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення, індукція, пояснення) методи дослідження. Наукова новизна статті полягає в тому, що автором було піднято проблему формування національних держав Центрально-Східної Європи, запропонований аналіз процесу державотворення на базі ідеї соборності, виокремлена й проаналізована проблема формування української державності на тлі загальноєвропейських процесів. Автор доходить висновків, що 1919 рік став знаменною датою в історії країн Центрально-Східної Європи, зокрема на шляху становлення нових державних утворень. Розвал двох імперій – Російської та Австро-Угорської – створив реальні передумови для самовизначення українського народу, створення соборної незалежної української держави. Хоча українцям не вдалося розбудувати власну державність, той досвід, що здобула українська нація на початку ХХ ст., став неоціненним підґрунтям для остаточного виникнення незалежної української держави в майбутньому.

Ключові слова: 1919 рік; Центрально-Східна Європа; Україна; державність; соборність.

Постановка проблеми. Центрально-Східна Європа – це територія, що займає виняткове місце в геополітичному просторі європейського континенту. Протягом історії цей регіон часто ставав місцем дестабілізації і джерелом конфлікту. Важливе значення як для усього регіону, так і світу загалом, мали події, що відбувалися на цих теренах на початку ХХ століття.

1919 рік став знаменною датою в історії країн Центрально-Східної Європи, зокрема на шляху становлення нових державних утворень. Під прапором соборності змогли постати сучасні європейські нації. Державотворчі процеси активно проявили себе й на українських землях. Події 22 січня 1919 рр. мали фундаментальне значення, адже стали початком існування України на політичній мапі Європи. І хоча новостворена українська держава довго не проіснувала, а створена Паризькою мирною конференцією Версальська система міжнародних відносин не розв'язала складних проблем стосунків між народами та державами Європи і світу, сам факт реалізації ідеї соборності в процесі виникнення національних держав мали велике значення для майбутнього розвитку країн Центрально-Східної Європи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Треба відмітити, що окремі аспекти цієї проблеми вже піднімалися українськими й іноземними вченими. До цієї теми зверталися такі знані українські історики, як Валерій Солдатенко¹, Олег Полянський², Микола Литвин³, Сергій Грабовський⁴, Іван Гошуляк⁵, Владислав Верстюк⁶ тощо, а також польські вчені, як Анджей Хвальба⁷, Марек Конрат⁸, Міхал Климецький⁹ тощо. Але, незважаючи на певний інтерес учених до питання становлення української і польської державності на початку ХХ століття, тема потребує подальшого вивчення.

Метою статті є висвітлення державотворчих процесів у країнах Центрально-Східної Європи на початку ХХ століття, зокрема на українських землях, виокремлення 1919 року, як знаменної дати в історії розвитку ідеї соборності й становлення нових державних утворень.

Автор поставив перед собою такі **завдання**: показати винятковість Центрально-Східної Європи, зокрема подій початку ХХ століття для подальшого розвитку регіону, визначити основні завдання, що стояли перед рядом етносів у зазначений період, показати місце й висвітлити процес розвитку ідеї соборності й становлення державності на українських землях, акцентувати увагу на протиріччях, що виникали на цьому шляху, причинах, що не дозволили визвольним змаганням українського народу призвести до створення соборної української держави, значенні ідеї соборної України для подальшого становлення незалежної української держави.

При написанні статті автором були використані загальнонаукові емпіричні (опис) й теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення, індукція, пояснення) **методи дослідження**.

¹ Солдатенко В. Ф. Акт злуки УНР і ЗУНР 1919 // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. Київ: Знання України, 2004. Т. 1. 760 с.

² Полянський О. Соборність України: територіальний і ментальний аспекти // Вільне життя плюс. 2017. № 7 (15847) (27 січ.). С. 4. (Право і життя).

³ Литвин М. Р. Проблема соборності в діяльності екзильного уряду ЗУНР / Соборність як чинник українського державотворення (до 90-річчя Акту злуки): всеукр. наук. конф., Київ, 21 січ. 2009 р. / Ін-т історії України НАН України та ін.; відп. ред. Р. Я. Пиріг. Київ: б. в., 2009. С. 137–148; Литвин М. Р. Історія ЗУНР / М. Р. Литвин, К. С. Науменко; Ін-т українознавства НАН України. Київ: ОЛІП, 1995. 362 с.

⁴ Грабовський С. Соборність України в контексті Великої Історії [Електронний ресурс] / С. Грабовський // Контраст. 2009. 23 січ. URL: <http://www.kontrast.org.ua/index.php?news=810>.

⁵ Гошуляк І. Проблема соборності України в контексті революційних подій 1917–1919 рр. / І. Гошуляк // Україна в революційних процесах перших десятиліть ХХ століття: міжнар. наук.-теорет. конф. 20–21 листоп. 2007 р. К., 2007. С. 202–216.

⁶ Верстюк В. Ф. Соборність – наріжний камінь української національної ідеї / В. Ф. Верстюк. С. 9–18.

⁷ Chwalba A. 1919. Pierwszy rok wolności. Wołowiec: wydawnictwo Czarne. 2019. 367 s.

⁸ Konrat M. Europa Środkowo-Wschodnia i Polska w geopolitycznych koncepcjach mocarstwa podczas I wojny światowej / Główne tezy wystąpienia/ URL: <https://archiwum.men.gov.pl/wp-content/uploads/2018/08/zal.-2.pdf> (дата звернення: 26.11.19).

⁹ Klimecki M. Polsko-Ukraińska wojna o wschodnią Galicję 1918–1919 r. Polskie spojrzenie // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2009. № 18. С. 373–384.

Наукова новизна статті полягає в тому, що автор підняв проблему формування національних держав Центрально-Східної Європи, запропонований аналіз процесу державотворення на базі ідеї соборності, виокремлена й проаналізована проблема формування української державності на тлі загальноєвропейських процесів.

Виклад основного матеріалу. Наприкінці Першої світової війни, у процесі розпаду Російської та Австро-Угорської імперій, одним з основних завдань, що стояло перед рядом етносів Центрально-Східної Європи, було збирання земель і становлення нових національних держав. Таке питання стояло на порядку денному представників болгарського, німецького, румунського, польського, угорського, хорватського, сербського, словенського, українського народів тощо. У результаті наполегливої боротьби за національне самовизначення постали незалежна Польща, Чехословаччина, Угорщина, Естонія, Латвія, Литва, Королівство сербів, хорватів і словенців.

Не стояла осторонь державотворчих процесів й українська інтелігенція. 22 січня 1918 р. у Києві Українська Центральна Рада проголосила незалежність Української Народної Республіки. Під час засідання українського уряду Микита Шаповал заявив: *«Раз армії нема, а треба боронити Україну, то єдиний вихід – проголошення незалежної України, що дасть можливість стати твердо на міжнародній арені і приступити до організації нової фізичної сили»*¹⁰. Постала держава, яка протягом трьох наступних років не припиняла боротьби за власне існування. Українцям вдалося утвердити державні кордони, мову, гроші, символіку (герб, гімн і прапор), збудувати національне боєдатне військо, добитися визнання світової спільноти. 19 жовтня 1918 р. виникла Західноукраїнська народна республіка (ЗУНР), що об'єднала території Галичини, Буковини й Закарпаття.

Але особливої ваги набуло 22 січня 1919 р., коли відбулося об'єднання УНР з проголошеною у Львові Західноукраїнською Народною Республікою. У промові з цієї нагоди Володимир Винниченко сказав: *«Ми візьмемо у вас, браття галичани, дисципліну, європеїзм і аналіз – і тоді вийде з нас добра нація»*¹¹. Свято розпочалося о 10 годині ранку молебном, який відправив архієпископ Катеринославський Агапіт. Рівно опівдні приступили до політичної частини урочистостей. З вітальним словом виступив Левко Бачинський – один із керівників галицької делегації. Лонгин Цегельський зачитав Закон і Грамоту ЗУНР про возз'єднання. Універсал її озвучив член Директорії УНР, представник Української селянської спілки – Федір Швець. *«Однині воєдино зливаються століттям одірвані одна від одної частини єдиної України – Західно-Українська Народня Республіка (Галичина, Буковина, Карпатська Русь) і Наддніпрянська Велика Україна. Здійснились віковічні мрії, якими жили і за які умирали кращі сини України. Однині є єдина незалежна Українська Народня Республіка»*¹². 23 січня 1919 р. Трудовий конгрес УНР затвердив цей універсал і ввів до свого складу делегатів Національної Ради ЗУНР. На наступній сесії 28 січня 1919 р. конгрес доповнив Директорію представником ЗУНР, головою Національної Ради Євгеном Петрушевичем. ЗУНР стала тепер називатися *«Західною областю УНР»*¹³.

Голова Українського товариства в Любліні Гжегож Купріянович підкреслив, що події 22 січня 1918 й 1919 рр. мали фундаментальне значення, адже стали початком існування України на політичній мапі Європи. *«Перший раз в новітній історії Україна була в стані проголосити свою незалежність і розпочати розбудову держави. Але, міжнародні умови були*

¹⁰ 100 років проголошення незалежності Української народної республіки // URL : <http://www.memory.gov.ua/news/100-rokiv-progoloshennya-nezalezhnosti-ukrainskoi-narodnoi-respubliki>.

¹¹ *Монолатій І.* Злука виплекана і вимушена // Державотворчий потенціал Української соборності. До 90-ї річниці проголошення Акта злуки Української Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки. Матеріали відеоконференції. Чернігів : Сіверщина, 2009. С. 14.

¹² *Демченко Т.* Акт злуки Української народної республіки і Західноукраїнської народної республік : історичний аспект // Державотворчий потенціал Української соборності. До 90-ї річниці проголошення Акта злуки Української Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки. Матеріали відеоконференції. Чернігів: Сіверщина, 2009. С. 5.

¹³ *Обушний О.* Акт Злуки УНР і ЗУНР: уроки для сучасної України // Державотворчий потенціал Української соборності. До 90-ї річниці проголошення Акта злуки Української Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки. Матеріали відеоконференції. Чернігів : Сіверщина, 2009. С. 19.

такими, що українській державності не вдалося утриматись, однак сам факт її проголошення й ті кілька років розбудови незалежної держави мали далекі наслідки для побудови української державності»¹⁴.

Льонгін Цегельський у своїх спогадах про цей день писав: «те, що ми пережили у ті дні в Києві було історією нації у творенні, епопеею національно-державного відродження. Ми були її свідками, її авторами й діячами. Ми творили історію. І щоби там не думали майбутні покоління про нас, учасників тих подій, як вони не осуджували б нас, тодішніх українських політиків і яким шляхом вони не вели б подальші змагання нашого народу до самостійної та соборної України – завжди будуть змушені нав'язувати до тих історичної ваги актів, що їх ми там, у Києві, тоді dokonували»¹⁵.

Але чи прагнули політики з обох боків «ясності»? Адже впродовж першої половини 1919 р. детальні умови об'єднання так і не були узгоджені. На думку історика Івана Монолатія, ні Директорія, ні західноукраїнський провід Євгена Петрушевича не були зацікавлені в чіткому правовому врегулюванні злуки. Директорія – через небажання вступати у війну з Польщею, а уряд ЗУНР – через несприйняття радикальних соціальних реформ, що декларували наддніпрянські ліві політики й уряд¹⁶.

Проти об'єднання УНР і ЗУНР виступив і посол ЗУНР у Відні В. Липинський. Він радив лідерам республіки не йти на негайну й беззастережну злуку, бо, майбутнє УНР – непевне. В. Липинський вважав, що Антанта, говорив він, планує відбудову Росії в її старих кордонах, тому західноукраїнські землі мають більше шансів, ніж УНР, на отримання незалежності з рук Антанти, оскільки вона відстоює право народів колишньої Австро-Угорщини на самовизначення. Треба звернути увагу на той факт, що з самого початку процесу об'єднання двох частин України сподівання багатьох політиків поклалися на зовнішній фактор.

Непевність у стабільності влади Директорії висловлював і Дмитро Левицький. Підписуючи «предвступний договір», він говорив, що мав враження, що ніби скаче в темряву. Не вірили в міцність і тривкість Директорії й інші депутати Національної Ради. Л. Цегельський писав, що депутати мали таке відчуття, ніби вони здорову частину України пришивають до зараженого божевіллям організму...¹⁷. А останній прем'єр-міністр уряду УНР І. Мазепа відзначав, що об'єднання УНР і ЗУНР «мало лише декларативне значення. На цих умовах твердо стояв Галицький уряд і Директорія з цим погодилася». Аналогічну думку висловлювали й політичні діячі ЗУНР С. Витвицький, С. Баран та інші. У результаті організація влади не змінилася, обидві держави продовжували надсилати свої окремі місії за кордон, кожна з них намагалася завоювати симпатії Антанти, а за деяких обставин йшли на співробітництво з більшовиками.

Згодом суперечності між галичанами та наддніпрянцями ще більше загострилися. Це протистояння проявилось у спробі державного перевороту під керівництвом отамана В. Оскілка, якого підтримав член Директорії П. Андрієвський (вимагали призначити Є. Петрушевича тимчасовим президентом України до скликання Установчих зборів, а всю повноту військової влади передати командуючому УГА М. Омеляновичу-Павленку, скасувавши при цьому головний штаб українського республіканського війська, тобто військову владу С. Петлюри, згодом – усунути від керівництва військовими справами С. Петлюру та А. Макаренка, створення коаліційного уряду у складі представників Галичини й Наддніпрянщини), а згодом – колишнього командуючого Запорізьким корпусом П. Болбочана, що також хотів усунути С. Петлюру та його уряд і проголосити диктатуру Є. Петрушевича та командуючого УГА О. Грекова. Обидва заколоти були придушені¹⁸.

На розбіжності в ідеологічних поглядах представників Директорії УНР і уряду ЗУНР вказує й канадський історик українського походження Орест Субтельний: «директорія

¹⁴ Polacy i Ukraińcy uczcili 100-lecie niepodległości Ukrainy // <http://niezalezna.pl/214772-polacy-i-ukraincy-uczcieli-100-lecie-niepodleglosci-ukrainy>.

¹⁵ Демченко Т. Акт злуки ... С. 5.

¹⁶ Монолатій І. Злука виплекана і вимушена. С. 15.

¹⁷ Обушний О. Акт Злуки УНР і ЗУНР... С. 19.

¹⁸ Обушний О. Акт Злуки УНР і ЗУНР... С. 20.

складалася майже виключно із представників лівих партій, тим часом як західноукраїнський уряд спирався на ліберальні партії з виразними консервативними тенденціями... Галичани, що вирізнялися високою організованістю й національною свідомістю, із зневагою дивилися на організаційну розхлябаність східних українців, їхній соціальний радикалізм і схильність до імпровізаторства. Зі свого боку східні українці вважали галичан провінційними, збюрократизованими й нездатними зрозуміти конфлікт на Україні в широкому контексті»¹⁹.

«Об'єднати два уряди було неможливо: цьому перешкождали і ідеологічні, і персональні причини, – зазначає історик діаспори Наталя Полонська-Василенко. – Провід ЗУНР був безпартійний, антисоціалістичний, провід УНР був соціалістичний; провід УНР вважав за можливе переговори й союз з советським урядом..., провід ЗУНР ставив подвійну мету: боротьбу з Польщею та советською Росією, і готовий був на спілку з Денікіним».

Микита Шаповал так характеризував тогочасне становище в українському таборі: «На Україні було дві українські армії, два уряди, два головних штаби, дві тактики, дві дипломатії, лише була одна земля і один народ як єдине джерело здобування харчів, коней, податків і т. п. Двовластя ніде на світі не толерується ніким, лише на Україні було допущено таку розкіш, як дві державні влади на одній території. Між урядами була глуха, але вперта боротьба»²⁰.

Остаточо питання кордонів держав вирішувалося на конференції у Версалі 28 червня 1919 р., що завершила I Світову війну, встановила повоєнні межі держав і новий політичний лад в Європі та Паризькій мирній конференції 18 січня 1919 р. – 21 січня 1920 р. У результаті за Румунією була визнана Бесарабія (жовтень, 1920 р.), а також закріплені Трансильванія, Буковина й Добруджа. Болгарія ж, навпаки, за Нейським мирним договором втрачала близько 11 000 квадратних кілометрів. До Королівства сербів, хорватів і словенців відійшли чотири прикордонних округи з містами Царібрід, Босилеград і Струмиця та ін. Південна Добруджа повернулася до складу Румунії. Західна Фракія передавалася державам-переможницям (у 1920 передана ними Греції, у результаті чого Болгарія втратила вихід до Егейського моря)²¹. Кордони Чехословаччини були визначені протягом 1919–1920 рр. Версальським, Сен-Жерменським та Тріанонським мирними договорами. У результаті до складу новоутвореної держави увійшли Чехія, Моравія, частина Сілезії, Словаччина й Закарпатська Україна. Територія Чехословаччини складала 140 тис. кв. км., а населення – 13,6 млн осіб, із яких лише 7 млн були чехи.

Особливо важливим на Паризькій мирній конференції було польське питання, зокрема питання польсько-німецького кордону. Англія і Франція притлумили територіальні претензії Польщі, схилившись до підтримки Німеччини проти свого французького союзника. У результаті Польща отримала лише 45 тис. кв. км. території замість бажаних 84 тис. кв. км. Гданськ став вільним містом під опікою Ліги Націй. Залишилось відкритим і питання про східні кордони Польщі. 8 грудня 1919 року за рішенням Вищої Ради Антанти українські території Холмщини, Лемківщини, Підляшшя і Надсяння юридично потрапили під польську сферу впливу. Згодом, після підписання Варшавського договору між УНР й Польщею 25 квітня 1920 р., за яким кордон проходив по річці Збруч, була визначена «лінія Керзона». Договір відновлював самостійність УНР, але без Галичини, яка мусила стати автономною одиницею у складі Польщі. 18 березня 1921 року представники РРФСР і УСРР з одного боку й Польщі з другого, уклали Ризький мир, за яким до складу Польщі увійшли українські землі: Західна Волинь, Холмщина, Підляшшя, Західне Полісся та Східна Галичина²².

На конференції в Парижі були присутні й делегації УНР і ЗУНР. Ідея збирання українських земель проявила себе в ідеї соборності, однак діяльність українських дипломатів не була результативною. Позиція Франції була направлена проти українських планів. Французькі дипломати підтримували Польщу на цій конференції, у якій бачили свою союзницю проти Німеччини та буфер проти Росії. Тому українські делегації підлягали

¹⁹ Там само. С. 22.

²⁰ Там само. С. 23.

²¹ Павленко В. В. НЕЙІСЬКИЙ МИРНИЙ ДОГОВІР 1919 [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України : Т. 7 : Мі-О / Редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К. : Вид-во «Наукова думка», 2010. 728 с. : іл. URL : http://www.history.org.ua/?termin=Nejiskyj_myrnyj (дата звернення: 22.05.2019).

²² Dzieje Kresów / red. M.Karolczuk-Kiełdzińska, Kraków, 2006. S. 312.

дипломатичній ізоляції з боку Франції. Посилання українських дипломатів на тези президента США Т.-В. Вільсона про право націй на самовизначення не знаходили розуміння. Обговорення на Паризькій мирній конференції наслідків розпаду Російської імперії та Австро-Угорщини відбувалося без урахування українських інтересів. Політика щодо України вибудовувалася на основі підтримки країнами Антанти польської сторони під час українсько-польської війни 1918–1919 рр., а також надання допомоги білогвардійським арміям А. Денікіна та П. Врангеля. Франція наполягала на вирішенні долі західноукраїнських земель – Східної Галичини, Волині, Буковини, Бессарабії та Закарпатської України – на основі зміцнення союзних Франції держав, таких як Польща, Румунія та Угорщина. Прагматичні геополітичні міркування, які суперечили принципам міжнародного права та ідеї самовизначення націй, визначили долю західноукраїнських земель на період до закінчення Другої світової війни²³.

Незважаючи на те, що визвольні змагання українського народу не привели до створення соборної української держави, сама ідея соборної України, що в різних варіантах поставала ще в часи козацтва, згодом в період національного відродження на українських землях в концепціях діячів «Руської трійці» та Кирило-Мефодіївського товариства, а на початку ХХ ст. у наукових працях М. Драгоманова, В. Антоновича, М. Грушевського, В. Винниченка, В. Липинського та ін. мала неймовірне значення для подальшого єднання всіх українців у єдину спільноту, утвердження національної ідеї, становлення незалежної України.

Таким чином, 1919 рік став знаменною датою в історії країн Центрально-Східної Європи, зокрема на шляху становлення нових державних утворень. Не дивлячись на те, що створена Паризькою мирною конференцією Версальська система міжнародних відносин не розв'язала складних проблем стосунків між народами та державами Європи і світу, а навпаки, додала нові національні та територіальні суперечності, під прапором соборності змогли постати сучасні європейські нації.

Розвал двох імперій – Російської та Австро-Угорської – створив реальні передумови для самовизначення українського народу, створення соборної незалежної української держави. Хоча українці раніше почали розбудовувати власну державність, їм не вдалося дійти до переможного кінця у цій справі. Завадили такі чинники, як: низький рівень національної свідомості українського населення, знесилення українців багатолітньою війною, вичерпання ресурсів на боротьбу, на творення сталих інституцій, втому суспільства від завищених очікувань щодо майбутніх змін, розходження в баченні проголошення незалежної України і її майбутнього у представників Центральної Ради, політиків обох частин України, помилки, допущені дипломатами українського уряду на міжнародній арені, що занадто довго вагалися у налагодженні відносин із країнами Антанти, конфлікт із «білими» росіянами й поляками, слабка позиція українських представників у Версалі тощо. Однак той досвід, що здобула українська нація в період становлення української державності, став неоціненним підґрунтям для остаточного виникнення незалежної української держави в майбутньому. 22 січня не лише залишилося в українців символом прагнення до суверенної та об'єднаної держави, а й стало доказом неминучості відродження соборного українського державного простору.

На думку автора, у сучасній Україні вкрай необхідно продовжити вивчення проблем державотворення початку ХХ ст. задля виокремлення механізмів, що сприяють існуванню й прогресу незалежної демократичної держави. Особливе місце треба приділити проблемі соборності, зокрема питанням утвердження національної ідеї, яка б об'єднувала українське суспільство на його шляху до розбудови сучасної європейської держави, ґрунтувалася б на демократичних цінностях і була спрямована на захист національних інтересів.

REFERENCES

(n.d.). 100 rokov proholoshennia nezalezhnosti Ukrain's'koi narodnoi respubliky. Retrieved from <http://www.memory.gov.ua/news/100-rokiv-progoloshennya-nezalezhnosti-ukrainskoi-narodnoi-respubliki> [in Ukrainian].

²³ Симошенко Р. Г. ПАРИЗЬКА МИРНА КОНФЕРЕНЦІЯ 1919–1920 [Електронний ресурс]. URL : http://www.history.org.ua/?termin=Paryzka_myrna_1919 (дата звернення: 22.05.2019).

- Chwalba, A. (2019). *1919. Pierwszy rok wolności*. Wołowiec : wydawnictwo Czarne. 367 s. [in Ukrainian].
- Karolczuk-Kiędzierska M. (Ed.). (2006). *Dzieje Kresów*. Kraków [in Poland].
- Klimecki, M. (2009). Polsko-Ukraińska wojna o wschodnią Galicję 1918–1919 r. *Polskie spojrzenie. Ukraina: kul'turna spadshyna, natsional'na svidomist', derzhavnist' – Ukraine: Cultural Heritage, National Identity, Statehood*, (18), 373–384. [in Poland].
- (n.d.). Polacy i Ukraińcy uczcili 100-lecie niepodległości Ukrainy. Retrieved from <http://niezalezna.pl/214772-polacy-i-ukraincy-uczili-100-lecie-niepodleglosci-ukrainy> [in Poland].
- Verstiuk, V. F. (Ed.). (2015). *Sobornist' – narizhnyj kamin' ukrains'koi natsional'noi idei. Sobornist' Ukrainy: istorychnyj kontekst i vyklyky s'ohodennia – Ukraine's catholicity: the historical context and challenges of today*. K. : In-t istorii Ukrainy NANU. S. 51–60. [in Ukrainian].
- Hoshuliak I. (2007). Problema sobornosti Ukrainy v konteksti revoliutsijnykh podij 1917–1919 rr. Abstracts of Papers '07: *Ukraina v revoliutsijnykh protsesakh pershykh desiatytil' XX stolittia – Ukraine in the revolutionary processes of the first decades of the XX century*. (pp. 202–216). Kyiv. [in Ukrainian].
- Hrabovs'kyj S. (2009). Sobornist' Ukrainy v konteksti Velykoi Istorii. *Kontrast – Contrast*. 23 sich. Retrieved from <http://www.kontrast.org.ua/index.php?news=810> [in Ukrainian].
- Demchenko T. (2009). Akt zluky Ukrains'koi narodnoi respubliky i Zakhidnoukrains'koi narodnoi respublik: istorychnyj aspekt. Abstracts of Papers '09: *Derzhavotvorchij potentsial Ukrains'koi sobornosti. Do 90-i richnytsi proholoshennia Akta zluky Ukrains'koi Narodnoi Respubliki ta Zakhidno-Ukrains'koi Narodnoi Respubliki*, (5), 5. [in Ukrainian].
- Konrat M. (n. d.). Europa Środkowo-Wschodnia i Polska w geopolitycznych koncepcjach mocarstwa podczas I wojny światowej /Główne tezy wystąpienia. Retrieved from <https://archiwum.men.gov.pl/wp-content/uploads/2018/08/zal.-2.pdf> [in Poland].
- Lytvyn, M. R., Naumenko, K. Ye. (1995). *Istoriia ZUNR*. In-t ukrainoznavstva NAN Ukrainy. Kyiv : OLIR. 362 s. [in Ukrainian].
- Lytvyn, M. R. (2009). Problema sobornosti v diial'nosti ekzyl'noho uriadu ZUNR. Abstracts of Papers '09: *Sobornist' iak chynnyk ukrains'koho derzhavotvorennia (do 90-richchia Aktu zluky) – Consolation as a factor in Ukrainian state-building (to the 90th anniversary of the Act of Unity)* (pp. 137–148). Kyiv. [in Ukrainian].
- Monolatiy, I. (2009). Zluka vyplekana i vymushena. Abstracts of Papers '09: *Derzhavotvorchij potentsial Ukrains'koi sobornosti. Do 90-i richnytsi proholoshennia Akta zluky Ukrains'koi Narodnoi Respubliki ta Zakhidno-Ukrains'koi Narodnoi Respubliki* (pp.14) Chernihiv: Siverschyna. [in Ukrainian].
- Obushnyj, O. (2009). Akt Zluky UNR i ZUNR : uroky dlia suchasnoi Ukrainy. Abstracts of Papers '09: *Derzhavotvorchij potentsial Ukrains'koi sobornosti. Do 90-i richnytsi proholoshennia Akta zluky Ukrains'koi Narodnoi Respubliki ta Zakhidno-Ukrains'koi Narodnoi Respubliki* (pp. 19) Chernihiv : Siverschyna. [in Ukrainian].
- Pavlenko, V. V. (2010). NEJYS'KYJ MYRNYJ DOHOVIR 1919. *Entsyklopediia istorii Ukrainy – Encyclopedia of Ukrainian history* (7), Retrieved from http://www.history.org.ua/?termin=Nejiskyj_myrnyj [in Ukrainian].
- Polians'kyj, O. (2017). Sobornist' Ukrainy: terytorial'nyj i mental'nyj aspekty. *Vil'ne zhyttia plius – Free life plus*, 7, 4. [in Ukrainian].
- (n. d.). Symonenko, R. H. PARYZ'KA MYRNA KONFERENTsIYa 1919–1920. Retrieved from http://www.history.org.ua/?termin=Paryzka_myrna_1919 [in Ukrainian].
- Soldatenko, V. F. (2004). Akt zluky UNR i ZUNR 1919. In L. V. Hubers'kyj In *Ukrains'ka diplomatychna entsyklopediia* (Vol. 1, 760 p.). Kyiv : Znannia Ukrainy [in Ukrainian].

Olga MOROZOVA,
Candidate of Historical Sciences (PHD in History),
Associate Professor of the Department of History,
Petro Mohyla Black Sea National University,
Mykolaiv, Ukraine,
e-mail: olga_chdu@ukr.net,
ORCID ID
<https://orcid.org/0000-0002-4627-2189>,
ResearcherID is: E-5121-2019

1919 – A SIGNIFICANT DATE IN THE HISTORY OF CENTRAL-EASTERN EUROPE AND UKRAINE: THE IDEA OF THE COHESION

The purpose of the article is to analyze the state-building processes in Central and Eastern Europe in the beginning XX century, in particular in the Ukrainian lands. The separation of 1919 as a significant date in the history of the development of the idea of cohesion and the formation of new statehood is very important. The author set the following tasks: to show the exclusivity of region of Central and Eastern Europe, especially, the events of the beginning of the XX century for the historical perspective of the region; to identify the main aims of the ethnic groups during this period; to show the process of development of the idea of cohesion and statehood in Ukrainian lands; to draw attention to the contradictions and the reasons which prevented the Ukrainian liberation and national unification, and

the creation of the independent Ukrainian state; the value of the idea of cohesion of Ukraine for the development of independent Ukrainian state in the future. Writing the article, the author used empirical (description) and theoretical (analysis, synthesis, generalization, induction, explanation) research methods. The scientific innovativeness of this article is to analyze the problem of the formation of nation-states in Central and Eastern Europe, and the process of state formation on the basis of the idea of cohesion, especially the problem of formation of Ukrainian statehood against the background of common European processes. Thus, 1919 was a significant date in the history of Central and Eastern Europe, especially, because of the formation of new nation-states. The dissolution of the Russian and the Austro-Hungarian Empires created the real preconditions for the self-determination and cohesion of the Ukrainian people, the creation of the independent Ukrainian state. However, the Ukrainians could not manage to realize their national project, this experience became a basis of Ukrainian independence in the future.

Key words: 1919; Central-Eastern Europe; Ukraine; statehood; cohesion.

Рецензенти: *Котляр Ю., д-р іст. наук, професор;
Левченко Л., д-р іст. наук, професор.*

© Морозова О., 2019

Статтю подано до редакції 05.09.2019